

LÄRARHANDLEDNING

Äldre stenåldern – Jägarstenåldern

13 000 f Kr – 4000 f Kr.

I Sverige börjar äldre stenåldern, eller jägarstenåldern, när den senaste istiden tar slut. I områden som inte täcktes av inlandsisen kallas perioden mesolitikum, mellanstenåldern.

Den här handledningen är främst tänkt som ett komplement till övrigt skolmaterial om stenåldern. Materialet lägger fokus på jägarstenåldern i Norrbotten, hur inlandsisens smältning gjorde att människorna sökte sig till nya områden och hur deras liv kan ha påverkats av att leva så nära den smältande isen. Allt är baserat på fynd som visar att isen i Norrbotten smälte 500 år tidigare än vad vi hittills trott.

Om berättelsen

Den här berättelsen tar med eleverna på en tidsresa tillbaka till stenåldern. Självklart händer väldigt spännande och dramatiska saker då! En nutida arkeolog råkar plötsligt hamna i stenåldern och möter stenåldersflickan Livia som just fått ett farligt uppdrag av sin klan.

På ett fantasifullt sätt får vi reda på de allra senaste arkeologiska upptäckterna om den här fascinerande tidsåldern. De flesta av oss vet vad stenåldern var, men alla vet kanske inte hur det såg ut här i de norra delarna av Sverige. Stämmer det som står i läroböckerna i skolan?

Nej, för nu vet vi till exempel att människorna här faktiskt levde väldigt nära inlandsisen och att isen smälte på ett helt annat sätt än vad som står i många av våra läroböcker. Idag vet vi att det bott människor här uppe i norr långt, långt tidigare än man trott.

Berättelsen "Inlandsisens hemlighet" är tänkt att skapa nyfikenhet och intresse och att eleverna på ett lustfyllt sätt lära sig mer om just stenåldern och om de nya fakta och fynd som framkommit under de senaste åren.

Arkeologiska fynd som inspirerat till historien om Inlandsisens hemlighet

År 2009 genomförde Norrbottens museum arkeologiska undersökningar kring Aareavaara i Pajala kommun. Arkeologerna hittade kvarts-avslag och brända ben som avslöjade att det funnits två lägerplatser. Mest troligt handlar det om rester av jaktboplatser där människor stannat till, ett eller några dygn.

Med hjälp av kol-14 dateringar i kombination med beräkningar av den tidpunkt då platsen borde stuckit upp ovanför vattenytan, vet man nu att fynden är cirka 10 700 år gamla. De är betydligt äldre än vad man tidigare trodde kunde vara möjligt. Små fynd har bidragit till att vår förhistoria och geologiska historia skrivits om.

Materiallets olika delar

1 – Berättelsen om Inlandsisens hemlighet

2 – Korta texter med frågor

Som inledning till arbetet finns tre korta texter, samt frågor till dessa. De kan användas för att diskutera och föra samtal kring i klassen. Texterna serverar inga svar, utan är till för att öppna upp för elevernas egna hypoteser och antaganden. Tanken är att alla ska ha möjlighet att svara "rätt" på dessa frågor. Varje elevs fundering är lika viktig, och det ger också läraren möjlighet att förstå hur eleverna tänker och vilka bilder och kunskaper de har sedan tidigare.

3 – Fördjupningar

De kortare texterna följs av texter som är fördjupande och förklarande och ger en del av svaren. Dessa texter kan eleverna använda efteråt för att kontrollera sina egna antaganden. Alternativt kan du som lärare läsa texterna och återberätta för eleverna.

Notera gärna det goda i att eleverna har funderat och antagit på egen hand, eftersom det är precis på det sättet som arkeologer arbetar. Arkeologerna hittar små spår – de antar, kontrollerar tidigare fakta och jämför med nya fakta. Därefter växer en bild fram om vad som kan vara möjligt och rimligt.

4 – Fakta och forskning – För läraren

Den fjärde och sista delen i handledningen innehåller fakta kring de senaste rönen inom arkeologin i Norrbotten. Texterna är skrivna av arkeolog Olof Östlund. Dessa texter är till för dig som lärare.

Förslag på arbets gång

Inled gärna med högläsning av "Inlandsisens hemlighet" i klassrummet. Antingen ett kapitel i taget (sex kapitel) eller hela berättelsen på en gång. Ställ frågor och samtala kring berättelsen, förslag på reflektionsfrågor finns i denna handledning.

Faktatexterna kan läsas gemensamt i klassen, i mindre grupper eller enskilt.

Tre korta faktatexter samt fördjupningar:

1. Arkeologens arbete
2. Renarna vid isens kant
3. Människorna som levde nära isen

Diskutera frågorna som finns i anslutning till varje text. Ställ gärna följdfrågor.

Ett bra sätt kan vara att skriva upp elevernas tankar och antaganden kring det ni pratar om. Återkom gärna till anteckningarna vid senare tillfälle och låt eleverna jämföra och fundera på om de har ändrat sin inställning eller sina antaganden under arbetets gång. Påpeka att det är precis på det sättet som forskare och arkeologer kan göra. De antar, tar reda på mer fakta, analyserar, kontrollerar källor och presenterar till sist ett resultat av forskningen.

Exempel på frågor utifrån berättelsen om Inlandsisens hemlighet

- Vad handlade berättelsen om?
- Hur tror du att personerna var klädda? Varför tror du att de var klädda just så?
- Varför tror du att var Livia rädd?
- Vilka frågor ville arkeologen få svar på?
- Tror du att det här var en saga eller kan det ha hänt på riktigt?

Vad verkar troligt och vad verkar otroligt?
Vad är fantasi och vad är fakta, tror du?
Reflektera och spekulera.